

महाराष्ट्र शासन अनुदानित व कवयित्री बहिणावाड
चीघरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव संलग्नीत

Recognised by Govt. of Maharashtra & Affiliated to
KBC North Maharashtra University, Jalgaon (MS)

Govt. of Maharashtra Reg. Letter No. CSW.1094/12355/F.N.107/Sudhar,1 Dt.30/6/1994

'B' Grade NAAC Accredited (2.66)

University Affiliation Letter No. NMU/94/5/J-48/6152 Date:-13/9/1994

भगिनी मंडळ चोपडा संचलित,
समाजकार्य महाविद्यालय चोपडा

Bhagini Mandal Chopda's
COLLEGE OF SOCIAL WORK CHOPDA

फोन नं.(02586) 223017 फॅक्स:(02586) 223017

Phone No.02586-223017 Fax No.02586 -223017

Principal-Dr.Ishwar M. Saundankar

President-Mrs.Poonam A. Gujarathi

Outward No.BMCSW/ 333/2022-23

Date-24/08 /2022

3.3.3 Number of books and chapters in edited volumes / books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during last five years.

Metrics 3.3.3.1	Number of books and chapters in edited volumes / books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during last five years.
Findings of DVV	1) Cover page ,content page and first page of the selected publication. 2) Web-link of book showing ISBN number to be given by title, author, Department/School/Division/Center/Unit/Cell,name and year of publication.
Response/Clarification	1) Cover page ,content page and first page of the selected publication. is enclosed (APPENDIX-I) 2) Web-link of book showing ISBN number to be given by title, author, Department/School/Division/Center/Unit/Cell,name and year of publication. is enclosed (APPENDIX-II)

Co-Ordinator,
Internal Quality Assurance Cell
BMC's, College of Social Work
Chopda, Dist. Jalgaon

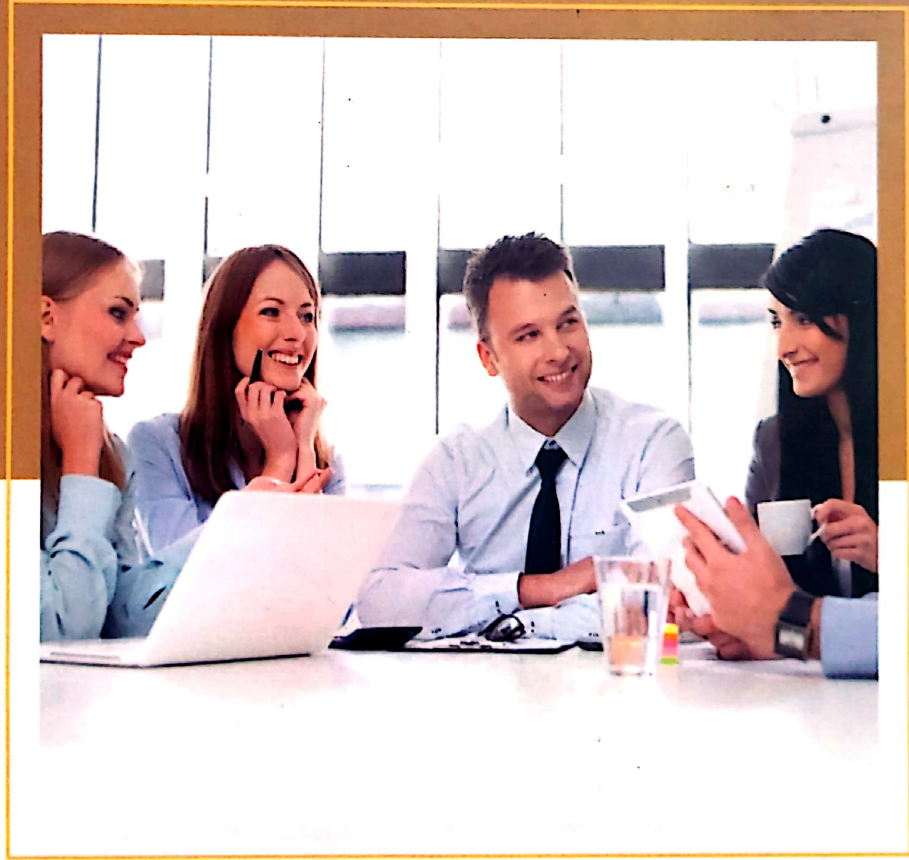

Principal
Bhagini Mandal Chopda Sanchalit
College of Social Work,Chopda

Appendix-I

व्यावसायिक समाजकार्याची पद्धत

व्यक्तिसह- कार्य

Working with Individual

डॉ. राहूल निकम

Scanned with OKEN Scanner

महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांच्या पदवी व पदव्युत्तर समाजकार्य (B.S.W. व M.S.W.) या विषयासाठी उपयुक्त तसेच MPSC, UPSC, NET-SET आणि इतर स्पर्धा परीक्षासाठीही उपयुक्त

व्यावसायिक समाजकार्याची पद्धत

व्यक्तिसह-कार्य

WORKING with INDIVIDUAL

डॉ. राहुल यशवंतराव निकम

बी.ए., एम.ए., एम.एस.डब्ल्यु., बी.पी.एड., डी.सी.पी.,
डी.एल.एल. अँड एल.डब्ल्यु., एम.फिल., पीएच.डी., सेट
सहाय्यक प्राध्यापक, भगिनी मंडळ चोपडा संचलित, समाजकार्य महाविद्यालय,
चोपडा, जि. जळगाव.

प्रशांत पब्लिकेशन्स

- १) व्यक्तीसहाय्य कार्याची ओळख ११
 व्यक्ती सहाय्य कार्य, व्यावसायिक समाजकार्य, व्यावसायिक समाजकार्याचे महत्व, समाजकार्याच्या पद्धती, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्य, व्यक्तीसहाय्य कार्य व्याख्या, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्याचा अर्थ, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्याचे उद्देश, व्यक्तीसहाय्य कार्याची व्याप्ती, व्यक्तीसहाय्य कार्याचे प्रकार, व्यक्तीसहाय्य कार्यात पुरविलेल्या सेवांचे प्रकार, व्यक्तीसहाय्य कार्याची मुलभूत गृहीते/गृहीतक/मूळकल्पना, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्याची मूल्ये
- २) व्यक्तीसहाय्य कार्याची तत्त्वे/सिद्धांत..... ३५
 व्यक्तीसहाय्य कार्याची तत्त्वे/सिद्धांत - १) स्विकार सिद्धांत २) अनिर्णयात्मक दृष्टीकोनाचा सिद्धांत ३) स्वयंनिर्णयाचा सिद्धांत ४) वैयक्तीकीकरणाचा सिद्धांत ५) भावनांच्या मर्यादीत गुंतवणूकीचा सिद्धांत ६) भावनांच्या अर्थपूर्ण अभिव्यक्तीचा सिद्धांत ७) गुप्ततेचा सिद्धांत; उद्देशपूर्ण संबंधाचे तत्व, व्यक्तीसहाय्य कार्याचे आणखी काही सिद्धांत
- ३) व्यक्तीसहाय्य कार्याचे घटक ४७
 १) समस्याग्रस्त व्यक्ती - समस्याग्रस्त व्यक्तीची वैशिष्ट्ये; समस्या, स्थान/संस्था, भौगोलिक कार्यक्षेत्राच्या मर्यादा, कल्याणकारी सेवा/मदत देणाऱ्या संस्था; प्रक्रिया, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्य प्रक्रियेचे मुख्य टप्पे; सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्ता; सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्यातून केले जाणारे सहाय्य (मदत)/महत्त्व
- ४) व्यक्तीसहाय्य कार्य प्रक्रियेच्या पायऱ्या/टप्पे ६३
 व्यक्तीसहाय्य कार्य प्रक्रिया; पायऱ्या/टप्पे - अध्ययन/अभ्यास; अशिलाच्या समस्येचा व्यापक दृष्टीकोनातून अभ्यास, अशिलाच्या जीवनातील विविध बाजूंचा/अंगाचा अभ्यास; समस्येचा अभ्यास, व्यक्तीसहाय्य कार्यातील अभ्यासाचे महत्त्व आणि वैशिष्ट्ये; निदान/आकारणी, समस्येचे संदर्भात निश्चितीकरण; समस्या निश्चितीकरण करताना प्राधान्याने लक्षात घ्यावयाच्या बाबी; निदानाचे प्रकार; उपचार/मध्यस्थी; व्यक्तीसहाय्य कार्यात पुरविलेल्या उपचारांचे/सेवांचे प्रकार, अनुसरण/मागोवा घेणे, मुल्यांकनाचा मार्ग, कार्याचा समारोप/शेवट/माघार घेणे

५) व्यक्तीसहाय्य कार्यातील (मदतीकरिता) साधने.....८९

मुलाखत - मुलाखतीची व्याख्या, मुलाखतीचे उद्देश, मुलाखतीच्या बाबतीत घ्यावयाची काळजी, मुलाखतीचे फायदे; सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्यातील मुलाखतीची प्रक्रिया - (अ) मुलाखतीची पूर्वतयारी (ब) मुलाखतीची प्रत्यक्ष सुरुवात (क) मुलाखतीचे नियंत्रण (ड) मुलाखतीची समाप्ती (इ) मुलाखतीची नोंदणी व अहवाल; निरीक्षण - निरीक्षणाचा अर्थ, निरीक्षणाचे उद्देश; व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्याने निरीक्षण करावयाच्या बाबी/घटक/मुद्दे - १) शब्दबद्ध न करता येणाऱ्या बाबींचे/घटनांचे निरीक्षण २) अशिलाच्या बाह्यपरिस्थितीचे/स्थितीचे निरीक्षण ३) अशिलाच्या देहबोलीचे व वर्तनपद्धतीचे निरीक्षण ४) अशिलाचा समस्याविषयक दृष्टीकोन, विचार, अपेक्षा इ. चे निरीक्षण ५) अशिलाशी संबंधित वातावरणाचे निरीक्षण ६) अशिलाशी व त्याच्या समस्येशी संबंधित इतरांचे निरीक्षण ७) अशिलाशी संबंधित नातेसंबंधाचे व कौटुंबिक नात्यांचे निरीक्षण ८) अशिलाच्या समस्येशी संबंधित इतर घटकांचे निरीक्षण ९) अशिलाची नेमकी समस्या व नेमकी गरज याबाबतचे निरीक्षण १०) अशिलात जाणवणाऱ्या बदलांचे निरीक्षण ११) अशिलावर असणाऱ्या व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्याच्या प्रभावाचे निरीक्षण; निरीक्षण साधनतंत्राचे फायदे; निरीक्षण-व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्याने घ्यावयाची काळजी; ऐकणे - ऐकण्याचा अर्थ, ऐकणे-व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्याने घ्यावयाची काळजी, उत्तम श्रोता होण्यासाठी/ऐकण्यासाठी आवश्यक बाबी, आदर्श श्रोता होण्यासाठी समाजकार्यकर्त्याने टाळावयाच्या काही बाबी, ऐकण्याचा अशिलावर होणारा प्रभाव, ऐकणे : एक वैशिष्ट्यपूर्ण कृती

६) व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्ता व अशिलाचे सहसंबंध १०९

सहसंबंधाचे स्वरूप, सहसंबंधाचे फायदे/महत्व, व्यक्तीसहाय्य कार्यात अहवाल लेखन, व्यक्तीसहाय्य कार्यातील अहवालाची उद्दिष्ट्ये, अहवाल लेखनाचा फायदा/उपयोग, अहवाल लेखन करताना घ्यावयाची काळजी; नोंदणी - नोंदणीचे प्रकार, नोंदणीची गरज, नोंदणीचे सिद्धांत, नोंदणीचे महत्वाचे उद्देश, सामाजिक व्यक्तीसहाय्य कार्यातील गृहभेट, अशिलाशी जवळीकता/सहसंबंध वृद्धीगत करणे - १) अशिलाचा आहे त्या परिस्थितीत स्विकार २) अशिल मोजमाप/आकारणी कौशल्य ३) आधार देण्याचे कौशल्य ४) कार्यकर्ता अशिलाबाबत समानुभूती बाळगतो ५) समाजकार्यकर्त्याचा अनिर्णयात्मक दृष्टीकोन ६) व्यक्तीसहयोग कार्यकर्ता विश्वासाहता जोपासतो; संवाद/संदेशवहन/संज्ञापन/संप्रेषण कौशल्य - संवाद : बदलत्या काळाची गरज, व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्ता व अशिल/सेवार्थी यांच्यातील संवादाचे महत्व

७) व्यक्ती सहयोग कार्यकर्ता : भूमिका १३२

व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्यांच्या विविध भूमिका - सक्षमीकरण कर्त्याची/ सामर्थ्यदात्याची/शक्तीदात्याची भूमिका - सुविधाकरण कर्ता/मुलभीकरणकर्ता, समाज कार्यकर्ता - एक मार्गदर्शक, व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्ता आणि संसाधनांची जुळवाजुळव

८) व्यक्तीसहयोग कार्यकर्ता : गुणवत्ता १४६

व्यक्तीसहयोग कार्यकर्त्यांचे गुण, व्यक्तीसहाय्य कार्यकर्त्यांच्या अंगी असलेले कौशल्ये आणि तंत्रे, व्यक्तीसहयोग कार्यकर्त्यांच्या विविध भूमिका, व्यक्तीसहयोग कार्यकर्त्यांच्या उद्देशपूर्ण कार्यशैलीची वैशिष्ट्ये

९) व्यक्ती सहयोग कार्याचा इतिहास आणि विकास १५५

भारतातील व्यक्तीसहयोग कार्याचा इतिहास आणि विकास, भारतातील व्यावसायिक समाजकार्याची सुरुवात, समाजकार्याचे शिक्षण देणारे विविध अभ्यासक्रम, पाश्चिमात्य देशातील व्यक्तीसहयोग कार्याचा इतिहास व विकास, इलिझाबेथचा गरिबांकरिता कायदा, गरजेनुसार सेवा, लंडन चॅरीटी ऑरगनायझेशन सोसायटी

१०) व्यक्तीसहयोग कार्याचे विविध मार्ग/दृष्टीकोन (भाग - १) १७१

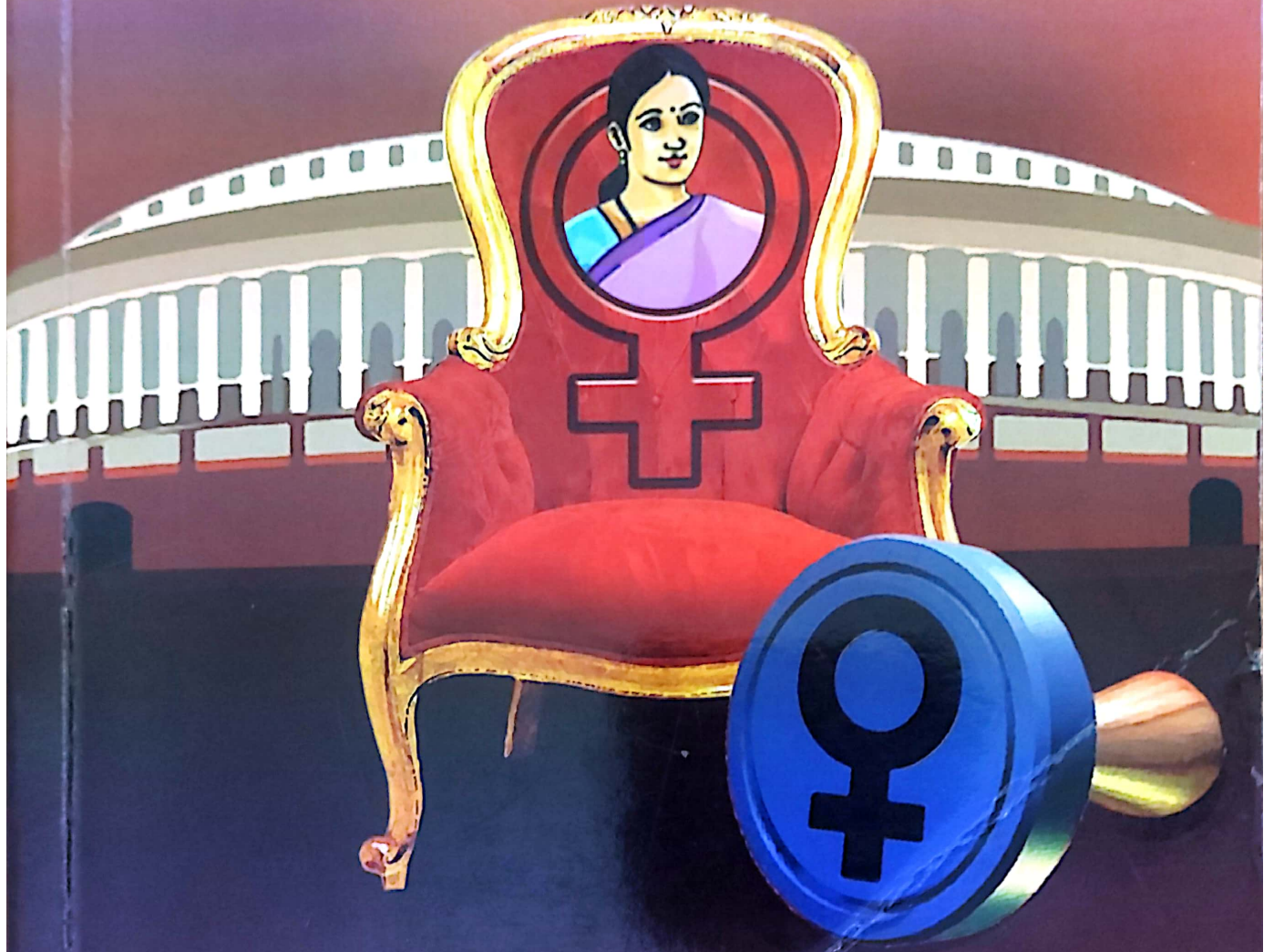
व्यक्तीसहयोग कार्याचे (काही निवडक) मार्ग - दृष्टीकोन; व्यक्तीसहयोग कार्याच्या दृष्टीकोन - मार्गविषयक - समस्या समाधानाचा मार्ग, समस्या समाधान मार्गाचा विश्वास, समस्या समाधानाच्या मार्गातून होणारे उपचार, समस्या समाधान मार्गाचा उद्देश, समस्या समाधान मार्गाचे केंद्रबिंदू, समस्या समाधानाचा मार्गाची वैशिष्ट्ये; वर्तन सुधार मार्ग/वर्तन बदलाचा मार्ग - वर्तन सुधार/बदल मार्गाचा थोडक्यात इतिहास, वर्तनसुधार/बदल मार्गातील महत्वपूर्ण मुलभूत बाबी - (अ) व्यापारणात्मक वर्तन (ब) अनुक्रियात्मक/प्रतिक्रियात्मक वर्तन, वर्तन सुधार/बदल मार्गाची महत्वपूर्ण वैशिष्ट्ये, वर्तन सुधार/बदल मार्गाचा उद्देश, वर्तन सुधार/बदल मार्गातील अभ्यास, व्यक्तीसहयोग कार्यातील वर्तन सुधार/बदल मार्ग उपचार पद्धती; संघर्ष प्रसंगी/आणीबाणीच्या प्रसंगी केलेला हस्तक्षेप; संघर्ष/आणिबाणी/पेचप्रसंग - संघर्षमय परिस्थिती /आणिबाणी/पेचप्रसंग वैशिष्ट्ये, संघर्षमय परिस्थिती/आणीबाणी/पेचप्रसंग यांचे परिणाम, मानवी जीवनात निर्माण होणारी संघर्षमय परिस्थिती/आणीबाणी, संघर्षमय परिस्थिती/आणीबाणीच्या/पेचप्रसंगा वेळी करावयाचे सहाय्य

११) व्यक्तीसहयोग कार्याचे विविध मार्ग/दृष्टीकोन (भाग - २) १९२
कौटुंबिक उपचार पद्धत/कुटुंब केंद्रीत उपचार पद्धत - कौटुंबिक उपचार पद्धतीची
मान्यता, कौटुंबिक उपचार पद्धतीतील काही महत्वपूर्ण संकल्पना/बाबी, कुटुंब
उपचार पद्धत मदत प्रक्रिया, कौटुंबिक उपचारपद्धतीतून दिली जाणारी महत्वपूर्ण
मदत/उपचार; मनोसामाजिक मार्ग - मनोसामाजिक मार्गाची वैशिष्ट्ये,
मनोसामाजिक मार्गाचे स्वरूप, मनोसामाजिक मार्गातील अध्ययन प्रक्रिया

संदर्भग्रंथसूची २०४

सत्तेतील कारभारणी

(७३ वी घटना दुरुस्ती)

-प्रा.डॉ. अनंत देशमुख-

अथर्व पब्लिकेशन्स

सत्तेतील कारभारणी (७३ वी घटना दुरुस्ती)
(Sattetil Karbharni : 73 vi Ghatna Durusti)

© सुरक्षित

P Book ISBN : 978-93-90288-78-6

पुस्तक प्रकाशन क्र. ७८७

प्रकाशक

युवराज भट्ट माळी

अथर्व पब्लिकेशन्स

धुळे : १७, देविदास कॉलनी, वरखेडी रोड, धुळे ४२४००१. संपर्क : ९४०५२०६२३०

जळगाव : शॉप नं.२, नक्षत्र अपार्टमेंट, शाहूनगर हौसिंग सोसायटी,

तेली समाज मंगल कार्यालयासमोर, जळगाव ४२५ ००१.

संपर्क : ०२५७-२२३९६६६, ९७६४६९४७९७

ई-मेल : atharvapublications@gmail.com

वेबसाइट : www.atharvapublications.com

प्रथमावृत्ती : २६ ऑक्टोबर २०२० अक्षरजुळवणी : अथर्व पब्लिकेशन्स

मूल्य : ₹ ४९५/-

E-Book available on

amazon.in ■ pejbook.com ■ atharvapublications.com

या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी - फोटोकॉपींग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून प्रकाशकाच्या व लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

२ / अथर्व पब्लिकेशन्स

अनुक्रमणिका

१. ७३ वी घटना दुरूस्ती आणि पंचायतराज व्यवस्थेतील ९
महिलांच्या सहभागाची पार्श्वभूमी
२. साहित्याचा आढावा व जळगाव जिल्ह्याचा परिचय ७५
३. पंचायतराज व्यवस्थेत सहभागी झालेल्या महिलांची ११९
वैयक्तिक, कौटुंबिक, सामाजिक आणि राजकीय पार्श्वभूमी
४. पंचायतराज संस्थास्तरीय निवड प्रक्रियेतील १५१
महिला प्रतिनिधींचा सहभाग
५. पंचायतराज व्यवस्थेतील निर्णय प्रक्रियेत १७५
महिला प्रतिनिधींचा सहभाग
६. पंचायतराज व्यवस्थेतील महिला प्रतिनिधींचे २०२
अधिकार व कर्तव्ये आणि प्रत्यक्ष काम करतांना
आलेल्या अडचणी व अनुभव
७. समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका, गृहीतकृत्यांची पडताळणी, २२०
निष्कर्ष, प्रमुख शोध व सूचना
- संदर्भ ग्रंथसूची २८४

महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना आणि अनुसूचित जातींच्या मजुरांची स्थिती

प्रा. डॉ. संबोधी देशपांडे

महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना आणि अनुसूचित जातींच्या मजुरांची स्थिती

महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना आणि
अनुसूचित जातींच्या मजुरांची स्थिती
प्रा. डॉ. संबोधी मधुकर देशपांडे
Maharashtra Gramin Rojgarhami
Yojna aani Anusuchit Jatinchya
Majuranchi Sthiti
Prof. Dr. Sambodhi Madhukar Deshpande

लेखिका

प्रा. डॉ. संबोधी मधुकर देशपांडे
पत्ता- भगिनी मंडळ संचलित चोपडा समाजकार्य
महाविद्यालय, ता. चोपडा,
जि. जळगाव - ४२५१०७
मो. ९८८१०३९४१२
sambodhi_deshpande@yahoo.co.in

© सर्वहक्क : प्रा. डॉ. संबोधी देशपांडे

प्रकाशक

सुमंत जोगदंड

स्वयंदीप प्रकाशन

द्वारा : स्वयंदीप करिअर अॅकॅडमी

चंद्रकांत दरोडे विद्यालय, बीएमसीसी

कॉलेजजवळ आगरकर रोड,

शिवाजीनगर पुणे-४११००४

संपर्क : मो. ९९२२२२४६८६

•

मुखपृष्ठ

संतोष घोंगडे, पुणे

•

अक्षर जुळवणी व सजावट

तौसिफ सय्यद, पुणे

•

प्रथम आवृत्ती

३ जानेवारी २०१९

(क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती)

•

मुद्रक

अश्लेषा प्रिंटर्स, पुणे

•

मूल्य : ३००/- रुपये

•

ISBN : 978-81-939441-5-8

अनुक्रमणिका

◆ रोजगार हमी योजनेची पार्श्वभूमी	९
◆ अनुसूचित जातींच्या सामाजिक व आर्थिक विकासाचे सैध्दान्तिक परिशीलन	४२
◆ साहित्याचे परीक्षण	७१
◆ संशोधन पद्धती	११०
◆ अनुसूचित जातींमधील लाभार्थी उत्तरदात्यांची सामाजिक व आर्थिक परिस्थिती	१३१
◆ अनुसूचित जातींमधील लाभार्थ्यांचा ग्रामीण रोजगार हमी योजनेविषयीचा दृष्टिकोन व मत	१७५
◆ अनुसूचित जातींमधील लाभार्थ्यांच्या स्थितीवर झालेला परिणाम	२००
◆ ग्रामसभेला देण्यात आलेले विशेष अधिकार व सामाजिक अंकेक्षण या तरतुदींची झालेली अंमलबजावणी	२२१
◆ सारांश व निष्कर्ष	२४२
◆ संदर्भसूची	२६३

लोकसहभाग आणि पी.आर.ए.

(ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन)

PEOPLE PARTICIPATION AND P.R.A.

(Participatory Rural Appraisal)

• डॉ. राहुल यशवंतराव निकम

लोकसहभाग आणि पी.आर.ए. (ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन)

© सुरक्षित

प्रकाशक व मुद्रक : रंगराव पाटील

कार्यालय : प्रशांत पब्लिकेशन्स, ३, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ, जळगाव ४२५००१.

दूरध्वनी : (०२५७) २२३५५२०, २२३२८००

ईमेल : prashantpublication.jal@gmail.com

प्रथम आवृत्ती : फेब्रुवारी २०१८ ISBN : ९७८-९३-८१५४६-२२-२

मुखपृष्ठ : स्वप्नील फलटणकर अक्षरजुळवणी : प्रशांत पब्लिकेशन्स मूल्य : ₹ २५०/-

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुर्नप्रकाशित
अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक आणि प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी
घेणे बंधनकारक आहे.

www.prashantpublications.com

अनुक्रमणिका

- १) लोकसहभाग..... १३
लोकसहभाग, लोकसहभागाची व्याख्या, लोकसहभागाचा अर्थ, लोकसहभागाकरीता अपेक्षित कृती योजना, लोकसहभाग - संकल्पना; लोकसहभागाच्या संकल्पनेतून (अपेक्षित) झालेले परिवर्तन - १) सामाजिक परिवर्तन, सामाजिक परिवर्तनाचे परिणाम २) आर्थिक परिवर्तन, आर्थिक परिवर्तनाचे परिणाम ३) राजकीय परिवर्तन, राजकीय परिवर्तनाचे परिणाम
- २) लोकसहभागाचे प्रकार..... ३०
लोकसहभागाचे सर्वसाधारण प्रकार - १) क्रियाशील सहभाग २) अक्रियाशील सहभाग ३) पूर्णवेळ सहभाग ४) अर्धवेळ अथवा सवडीनुसार सहभाग ५) फायद्याकरीता सहभाग ६) लाभार्थी म्हणून सहभाग ७) विशिष्ट कार्यासंबंधीचा सहभाग ८) माहिती देवून सहभाग ९) सल्ला देवून सहभाग १०) उत्सुकतेमुळे/ कुतूहलामुळे सहभाग; शहरवासीयांची/नगरवासीयांची सहभागाची शिडी
- ३) लोकसहभाग वाढविण्याचे मार्ग व अडथळे..... ३७
लोकसहभाग कसा मिळविणार; लोकसहभाग वाढविण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या बाबी - कल्याणकारी राज्याची संकल्पना लोकांच्या मनात ठसविणे, विकास कार्यक्रमांचे महत्त्व पटवून देणे, लोकात प्रेरणा/इच्छाशक्ती निर्माण करून, लोकांच्या गरजेनुसार विकास कार्यक्रम हाती घेवून, वंचित घटकांना समाविष्ट करून घेवून, लोकसहभागाचे महत्त्व लोकांच्या मनावर बिंबवणे, लोकसहभागाच्या आदर्श उदाहरणांचा दाखला द्या, नैसर्गिक संसाधनाबद्दल लोकांच्या मनात जनजागृती निर्माण करणे, गावाच्या सद्यस्थितीची वस्तुनिष्ठपणे मांडणी करून, समुदायातील समस्यांचा/गरजांचा शोध घेणे, निर्णय प्रक्रियेत/ चर्चेत सर्वांचा सहभाग आवश्यक, सहभागातून कृती योजनेला मान्यता, कृती योजना प्रगतीचा आढावा, भागधारकांची वचनबद्धता प्राप्त करणे, व्यापक समुदायाची गुंतवणूक/सहभाग; लोकसहभागातील अडथळे - लोकांचा स्वक्षमतेवर विश्वास नसणे, सरकारवर विसंबून राहण्याची वृत्ती, दैवाधीन वृत्ती, जाणिवेचा अभाव, गावातील समाजरचना, स्थानिक राजकारण, संसाधनाची माहिती नसणे, दुर्बल घटकांना संधी नाकारणे, नेतृत्वाचा अभाव; अडथळामुक्त लोकसहभागाकरीता उपाययोजना

४) लोकसहभागाची गरज५० ७)

ऐतिहासिक काळ, स्वातंत्र्योत्तर काळ, १९७० ते १९८० चा कालखंड; लोकसहभागात्मक मार्ग का? - एकत्र काम करणे ही मानवी इच्छा, योग्य गरजेचा शोध घेण्यासाठी, लोकसहभाग म्हणजे समुदायातील सर्वांचा सहभाग, लोकसहभाग म्हणजे समुहाचा घटक असल्याची भावना, लोकसहभागातून उत्तम निर्णय घेता येतात, लोकसहभागातून कार्यक्रमांचे नियोजन व अंमलबजावणी, लोकसहभागातून संसाधनांची जुळवाजुळव, लोकसहभाग : हिस्सा, वाटा, लाभ, लोकसहभाग आणि प्रेरणा, लोकसहभाग आणि सहसंबंधात वाढ, लोकसहभाग आणि नेतृत्व विकास; लोकसहभागाचे फायदे

५) लोकसहभागाचे महत्त्व६०

लोकसहभागाचे महत्त्व - लोक आपल्या गरजाविषयक विचार करण्यास प्रवृत्त होतात, लोक सर्वात महत्त्वाची गरज शोधू शकतात, सहभागात्मक मार्गात समुदायातील सर्व घटकांचा सहभाग अपेक्षित, संसाधनाची सहज उपलब्धता होवून प्रभावशाली पद्धतीने वापर, अधिकाधिक दृष्टीकोनातून कार्य, नवनवीन माहिती/तंत्रज्ञान आणि पद्धतींचा परिचय, समुदायातील घटकांचे आत्मभान, सामुदायिक फायदा, शाश्वत विकासाकडे वाटचाल, पर्यावरणाचे संरक्षण आणि संवर्धन, लोकसहभागातून आर्थिक लाभ, मतभेद हाताळण्यास सहाय्यक, विकास उपक्रमाचे महत्त्व सांगून सार्वजनिक विरोध कमी करणे; लोकसहभागाच्या मर्यादा - जाणीवपूर्वक घडवून आणावी लागणारी प्रक्रिया, वेळखावू प्रक्रिया आहे, संसाधनांची जुळवाजुळव करण्यास अडचणी, कार्याला उशीर होवू शकतो, सत्तेचे विकेंद्रीकरण होत असल्याने नाराजी, वरिष्ठांचा अधिकार सोडण्यास नकार, परावलंबित्वाची भावना वाढण्याची शक्यता, गरिबांवर दडपण येण्याची शक्यता; लोकसहभागात्मक मार्गात अपेक्षित घटक; नियोजनाची प्रक्रिया

६) महाराष्ट्रातील विविध लोकसहभागात्मक कार्यक्रम७२

वॉटरशेड ऑर्गानायझेशन ट्रस्ट, वॉटरशेड ऑर्गानायझेशन ट्रस्ट विषयक माहिती, वॉटरशेड ऑर्गानायझेशन ट्रस्टची मुलभूत मुल्ये; विश्वस्त मंडळ - फादर हरमन बशेर, स्क्रिस्पीनो लोबो, डॉ. जी. जी. पारिख, अशोक बसक, अजॉय मेहता, डॉ. मार्शेला डिसुझा; दात्यांची/भागीदारांची यादी, वॉटरशेड ऑर्गानायझेशन ट्रस्टचे वर्तमान ज्ञान भागीदारांची यादी; शाश्वत विकासाचे धोरण - मानवी भांडवल, सामाजिक भांडवल, आर्थिक भांडवल, नैसर्गिक भांडवल, शारीरिक भांडवल; वॉटरशेड ऑर्गानायझेशन ट्रस्टचे महाराष्ट्रातील कार्य; महत्त्वपूर्ण उपक्रम - १) इंडोजर्मन पाणलोट विकास कार्यक्रम २) राष्ट्रीय समग्र पाणलोट विकास प्रकल्प ३) ग्रामीण भारतातील हवामान बदल अनुकूलन ४) पब्लीक प्रायव्हेट सिव्हील सोसायटी पार्टनरशिप (पीपीसीपी) फॉर वॉटरशेड डेव्हलपमेंट थ्रु मनरेगा

- ७) पानी फाउंडेशन - एक लोकसहभागात्मक चळवळ ८९
 पानी फाउंडेशन - माहिती, सहकार्य करणाऱ्या संस्था; भारतातील पाणी संकट; पाणी संकटाची कारणे - १) प्रदूषण २) अति-शोषण ३) विवेकशून्य पाणी व्यवस्थापन ४) बदलते हवामान; पाणी संकट आणि उपाययोजना - पाणलोट व्यवस्थापन, विवेकाचा वापर; पाणी फाउंडेशनची आवश्यकता, पाणी फाउंडेशन कार्य, पाणी फाउंडेशन कार्यपद्धती, सत्यमेव जयते वॉटरकप, सत्यमेव जयते वॉटरकप स्पर्धेचा परिणाम
- ८) स्वच्छ भारत अभियान १०९
 स्वच्छ भारत अभियान - पार्श्वभूमी, स्वच्छताविषयक कार्यक्रम, सुरुवात, प्रकार, उद्देश; स्वच्छ भारत अभियान म्हणजे काय?, स्वच्छ भारत अभियानापन्ने प्रमुख घटक, वैयक्तिक शौचालयासंदर्भातील तरतूद, सांडपाणी व घनकचरा व्यवस्थापन कार्यक्रम, सार्वजनिक शौचालयांकरीता तरतूद, अभियानाची प्रमुख उद्दिष्टे, स्वच्छ भारत अभियानाची भूमिका, शालेय स्वच्छता व आरोग्य शिक्षण, हागणदारीमुक्त गावाची संकल्पना, स्वच्छ भारत अभियान (नागरी), भारतातील स्वच्छ शहरांची यादी, आर्थिक सहाय्य, मुख्य प्रचारक, लोकसहभागातून स्वच्छता चळवळीची यशस्वीता
- ९) शासनाचा लोकसहभागाकरीता पुढाकार १२७
 लोकसहभागाचा कार्यक्रमात्मक मार्ग - १) जनमाणसात जाणीव जागृती निर्माण करणे २) कृती कार्यक्रम तयार करणे ३) कृती कार्यक्रम जनमानसांच्या मनावर बिंबवणे ४) कृती कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी व्यापक प्रमाणावर सहाय्य प्राप्त करणे; लोकसहभागाचा प्रकल्पात्मक मार्ग - उद्देश, प्रक्रिया; प्रकल्पात्मक मार्गातील लोकसहभागाच्या विविध पद्धती, लोकसहभागाचा प्रक्रियात्मक मार्ग, उद्देशाची निश्चिती करणे, तथ्य संकलन, पी.आर.ए., जनमत परिवर्तन, लोकसहभागात्मक प्रक्रियेच्या पायऱ्या, शासकीय/निमशासकीय संस्थांची लोकसहभागात्मक कार्यक्रम प्रक्रिया
- १०) पी.आर.ए. - ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन १४४
 व्याख्या, सेवाभावी वृत्तीने ग्रामीण विकासाच्या कार्यात कार्यरत असणारी संस्था - अफार्म, ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन कार्यपद्धती; ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन (पी.आर.ए.) ची गरज/आवश्यकता - ग्रामीण भागाची स्थिती समजावून घेण्यासाठी, प्रश्न समजावून घेवून तो सोडविण्यासाठी, सामाजिक विषमता दूर करण्यासाठी, विकासकामांचा प्राधान्यक्रम ठरविण्यासाठी, विकास कामांचे सनियंत्रण आणि मूल्यांकन करण्यासाठी, लोकांची मते व मने जाणून घेण्यासाठी, लोकांचे मनोबल आणि क्षमता उंचावण्यासाठी, नैसर्गिक संसाधनांचा प्रभावशाली वापर करण्यासाठी; ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन (पी.आर.ए.) ची वैशिष्ट्ये

लोकसहभाग आणि पी.आर.ए. (ग्रामीण सहभागीय मूल्यावलोकन) । ११

- ११) ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकनाची (पी.आर.ए.) तत्वे १५५
- पी.आर.ए. ची तत्वे - १) शिकण्याची परिवर्तनात्मक प्रक्रिया २) वेगाने आणि प्रगतीकारक शिक्षण ३) पूर्वग्रहविरहीत दृष्टीकोन ४) योग्य पद्धतीचा वापर ५) पडताळणी करणे ६) गुंतागुंतीची आणि विविधतेची प्राम्ती करणे ७) श्रेणी/क्रमवारीता; ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन (पी.आर.ए.) चे महत्त्व; ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन/पी.आर.ए. चे प्रकार - शोधक ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन (पी.आर.ए.), विशिष्ट अभ्यास ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन, विगमन ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन, प्रशिक्षण व संशोधन ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन, नियोजन व अंमलबजावणी ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन, सनियंत्रण व मुल्यमापन ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन
- १२) ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकनाची महत्त्वपूर्ण साधने १६३
- ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकनाची महत्त्वपूर्ण साधने - १) सामाजिक नकाशा - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी २) नैसर्गिक साधनसंपत्ती नकाशा - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी ३) शिवारफेरी - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी ४) सामाजिक संस्था नकाशा/चपाती आलेख - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी ५) हंगामाचे नियतकालीक - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी ६) गाव इतिहास - प्रत्यक्ष कृती व घ्यावयाची काळजी; बदलता सामाजिक प्रवाह/ट्रेड; ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकनाच्या पद्धती; ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकनाच्या मर्यादा - पी.आर.ए. संघात वैविध्यपूर्ण तत्वप्रणालीच्या लोकांचा अभाव, अति लवचिकता, वेळखाऊ कार्यप्रणाली, प्रशिक्षणाचा अभाव, पी.आर.ए.चा जलदपणा आणि विश्वासाहता, पी.आर.ए. आणि वेळेचे बंधन, ग्रामस्थांचा पूर्वग्रहदुषित दृष्टीकोन, ग्रामीण जनतेच्या अपेक्षा, पी.आर.ए. आणि साधने, पी.आर.ए. मार्ग आहे - उत्तर नाही; ग्रामीण सहभागीय मुल्यावलोकन (पी.आर.ए.) अहवाल लेखन, पी.आर.ए. अहवाल - घ्यावयाची काळजी
- १३) सूक्ष्म नियोजन १८६
- सूक्ष्म नियोजन महत्त्व, सूक्ष्म नियोजन पद्धती - प्रक्रियेमधील पायऱ्या, कृती कार्यक्रम अंमलबजावणी, अंमलबजावणीच्या पायऱ्या, सूक्ष्म नियोजनाची आवश्यकता/गरज, कारणे, वैशिष्ट्ये व फायदे (उपयोगिता), सूक्ष्म नियोजन प्रक्रियेतील टप्पे, विश्वासावर आधारीत संस्था, समुदायावर आधारीत संस्था
- संदर्भ ग्रंथसूची १९९

Appendix-II

महाराष्ट्र शासन अनुदानित व क्वथित्री बहिणावाई
चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव संलग्नित

Govt. of Maharashtra Reg. Letter No. CSW.1094/12355/F.N.107/Sudhar,1 Dt.30/6/1994

भगिनी मंडळ चोपडा संचलित,

समाजकार्य महाविद्यालय चोपडा

फोन नं. (02586) 2230 17 फॅक्स: (02586) 2230 17

भगिनी मंडळ,
चोपडा, जि. जळगांव

Recognised by Govt. of Maharashtra & Affiliated to
KBC North Maharashtra University, Jalgaon (MS)

University Affiliation Letter No. NMU/94/5/J-48/6152 Date:-13/9/1994

Bhagini Mandal Chopda's

COLLEGE OF SOCIAL WORK CHOPDA

Phone No.02586-223017 Fax No.02586-223017

Principal-Dr.Ishwar M. Saundankar

President-Mrs.Poonam A. Gujarathi

Outward No.BMCSW/

/2022-23

Date-

/

/2022

3.3.3.1 Web Link of book showing ISBN Number to be given by title, author, department/school/division/center/unit/cell, name and year of publication is enclosed. (Appendix-II)

Sr.no.	Title of Books	Name of author	Department	Year of Publications	ISBN Number	Web Link
1	सत्येतील कारभारणी	डॉ. अनंत व्हि देशमुख	समाजकार्य	Oct-20	978-93-90288-78-6	www.bookganga.com
2	व्यावसायिक समाजकार्य परिचय	प्रा. डॉ. राहुल यशवंतराव निकम	समाजकार्य	Jun-21	978-93-90862-81-8	www.kopykitab.com
3	Personal and Professional Development for social work practice	Dr. Vinod A. Raipure	Social Work	2021	978-93-91542-98-6	www.flipkart.com
4	Councelling in Social Work Practice	Dr. Mohini Upasani	Social Work	2020	978-93-90253-19-7	www.togetherbooksdistributor.com
5	व्यक्तिसहकार्य	प्रा. डॉ. राहुल यशवंतराव निकम	Social Work	Mar-19	978-93-88769-44-0	www.copykitab.com
6	ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-174	www.copykitab.com
7	ग्रंथालय चळवळ आणि कायदा	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-181	www.copykitab.com
8	माहितीसाधने	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-198	www.copykitab.com

महाराष्ट्र शासन अनुदानित व क्वथित्री बहिणाबाई
चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव संलग्नित

Govt. of Maharashtra Reg. Letter No.
CSW.1094/12355/F.N.107/Sudhar,1 Dt.30/6/1994

भगिनी मंडळ चोपडा संचलित,

समाजकार्य महाविद्यालय चोपडा

फोन नं. (02586) 2230 17 फॅक्स: (02586) 2230 17

भगिनी मंडळ,
चोपडा, जि. जळगांव

Recognised by Govt. of Maharashtra & Affiliated to
KBC North Maharashtra University, Jalgaon (MS)

University Affiliation Letter No.
NMU/94/5/J-48/6152 Date:-13/9/1994

Bhagini Mandal Chopda's

COLLEGE OF SOCIAL WORK CHOPDA

Phone No.02586-223017 Fax No.02586-223017

Principal-Dr.Ishwar M. Saundankar

President-Mrs.Poonam A. Gujarathi

Outward No.BMCSW/	/2022-23					Date- / /2022
9	ग्रंथालय सेवा	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-204	www.copykitab.com
10	ज्ञान व्यवस्थापन	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-211	www.copykitab.com
11	ग्रंथालय व्यवस्थापन	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-228	www.copykitab.com
12	माहिती तंत्रज्ञान	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-235	www.copykitab.com
13	ग्रंथालय संगणकीकरण	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-242	www.copykitab.com
14	संशोधन पध्दती	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-259	www.copykitab.com
15	ज्ञानस्त्रोत केंद्र	प्रा. कल्पना सोनवणे	Social Work	Mar-19	978-93-88769-266	www.copykitab.com
16	Development displacement and rehabilitation	Dr. Maroti Gaikwad	Social Work	2019	978-613-9-87128-5	www.amazon.com
17	कामगारांची कायस्थिती आणि कार्यसमाधानता	डॉ. मोहिनी उपासनी	Social Work	9/3/2019	978-93-88544-33-7	www.atharvpublication.com
18	महाराष्ट्र ग्रामिण रोजगार हमी योजना आणि अनुसूचित जातींच्या मजुरांची स्थिती	डॉ. संबोधी देशपांडे	Social Work	3/1/2019	978-81-93-9441-5-8	www.bookganga.com www.amazon.in
19	पर्यावरण शिक्षण	प्रा. आशिष गुजराथी	Social Work	Jul-16	978-93-90862-59-7	www.kopykitab.com